

Рівненський державний
гуманітарний університет

Студентський дайджест

Збірник наукових матеріалів
здобувачів вищої освіти

№ 11
2025

Рівненський державний гуманітарний університет
Психолого-природничий факультет

Студентський дайджест

збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 11

Рівне, 2025

Студентський дайджест : збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти.
Випуск 11. Рівне : РДГУ, 2025. 70 с.

Головний редактор :

Павелків Роман Володимирович – доктор психологічних наук, професор, завідувач кафедри вікової та педагогічної психології, в.о.ректора, Рівненського державного гуманітарного університету

Виконавчий редактор :

Корчакова Наталія Вікторівна – доктор психологічних наук, професор, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Члени редакційної колегії :

Павелків Віталій Романович – доктор психологічних наук професор, професор кафедри загальної психології та психодіагностики, декан психолого-природничого факультету Рівненського державного гуманітарного університету.

Безлюдна Валентина Іванівна – кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету.

Юрчук Олена Сергіївна – здобувач ступеня PhD кафедри вікової та педагогічної психології Рівненського державного гуманітарного університету за спеціальністю 053 «Психологія».

*Друкується за рішенням Вченої Ради РДГУ
(протокол № 12 від 22 грудня 2026 року).*

УДК [159.9.0194:159.922.7]:[316.6:316.4]

ПСИХОЛОГІЧНІ ТА ГЕНДЕРНІ ОСОБЛИВОСТІ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ У КОНФЛІКТНИХ СИТУАЦІЯХ

Редько Вероніка, здобувачка ОС «бакалавр»

спеціальності 053 «Психологія», 4 курс, РДГУ

науковий керівник: Кулакова Л.М., канд. психол. наук, доцент

Постановка проблеми. Підлітковий вік – це період значних змін, коли особистість переживає фізіологічні, психологічні та соціальні трансформації. Цей етап часто супроводжується конфліктами, які є не лише природною частиною розвитку підлітка, а й відображенням складних внутрішніх процесів. Сучасна шкільна практика свідчить про прогресуючу тенденцію появи конфліктів серед підлітків, які нерідко супроводжуються агресивною поведінкою та негативним ставленням один до одного. У зв'язку з цим надзвичайно актуальним є вивчення соціально-психологічних причин виникнення конфліктів і особливостей підліткової поведінки в умовах таких ситуацій.

Метою цього дослідження є аналіз психологічних особливостей поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях, а також вплив гендерних факторів на їх реакції та стратегії взаємодії.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі поняття «конфлікт» тлумачиться як розбіжність між інтересами, цілями, позиціями, думками або переконаннями окремих осіб чи груп. Він виникає на основі суперечностей, що зумовлені різними поглядами або несумісністю інтересів [7, с. 176]. Щоб ефективно розв'язати конфлікт, особа обирає відповідну модель поведінки, беручи до уваги дії іншої сторони та специфіку конфліктної ситуації.

Підлітковий вік – це критичний період у житті людини, що характеризується значними фізіологічними змінами, активним психологічним розвитком, формуванням особистості, пошуком ідентичності та прагненням до самовираження. Ці процеси істотно впливають на взаємини з оточенням. Підлітковий період характеризується інтенсивним розвитком психіки та формуванням особистості. У цей час людина шукає відповіді на питання «Хто я?» і «Яке моє місце у світі?». Пошуки себе супроводжуються емоційною нестабільністю, чутливістю до критики та прагненням до незалежності. Такі особливості роблять підлітків вразливими до конфліктів, адже їхня самооцінка значною мірою залежить від зовнішнього сприйняття. На цьому етапі особливо активно розвивається емоційна сфера. Самооцінка підлітка, його уявлення про власні можливості та моральні якості тісно пов'язані з емоційним фоном, який, своєю чергою, впливає на соціальні взаємини.

За твердженням професора Р. Павелківа, підлітковий період пов'язаний із переходом до нової соціальної ролі та осмисленням свого місця у суспільстві. Самоаналіз і переосмислення стосунків із родиною, друзями та школою набувають нової ваги [6, с. 153].

Разом із позитивними змінами з'являються і труднощі – зростає потреба в незалежності, самореалізації, самовизначенні. Підлітки стають більш чутливими до оцінок оточення, що може спричинити вразливість, імпульсивність, агресію чи різку критику. Такі риси часто проявляються через труднощі у спілкуванні та конфліктах [8].

Трансформації в самооцінці, детерміновані прагненням зрозуміти себе та труднощами у стосунках, можуть зумовити критичне ставлення до інших. Це ускладнює взаємодію з дорослими, батьками та вчителями, провокує негативізм і суперечки [2].

У процесі особистісного становлення важливу роль відіграє формування образу «Я». Він є складним психічним утворенням, що включає не лише оцінку себе, а й порівняння бажаного та реального образу, що може стати джерелом агресії та соціальних труднощів [2].

Одним із центральних аспектів самосвідомості в цьому віці є розвиток гендерної ідентичності. Усвідомлення статевої приналежності формує певні поведінкові моделі, засновані на соціальних стереотипах [1].

Формування ідентичності є однією із основних задач, що постають у підлітковому віці. Як вважав Е. Еріксон, ідентичність визначається як «усвідомлення часової тривалості власного «Я», що включає дитяче минуле та вибудовує проєкцію себе в майбутнє. Мається на увазі

усвідомлення підлітком себе як людини, яка відмінна від інтеріоризованих батьківських образів та здатна до «самостійного здійснення системи виборів, що забезпечують цілісність та зрілість особистості» [11, с. 82].

Таким чином, формування гендерної ідентичності є важливим етапом цього вікового періоду. Саме на цьому етапі підліток починає розрізняти маскулінні та фемінні характеристики як у власному сприйнятті, так і стосовно інших людей. Виокремлення стереотипних рис чоловічого та жіночого характеру, а також ставлення до цих установок підтримка чи заперечення □ впливають на поведінку підлітка та його самовизначення в соціумі.

Гендерні уявлення значною мірою впливають на поведінку підлітка: у цей час спостерігається прояв як маскулінних, так і фемінних рис. Етапи розвитку гендерної ідентичності охоплюють: відсутність диференціації, гіпердиференціацію та інтеграцію цих якостей [5, с. 97].

Формування гендерної ідентичності підлітків залежить від багатьох чинників. До них належать статево дозрівання та фізіологічні зміни, статевий диморфізм, особливості стосунків у сім'ї між батьками та дітьми, взаємодія з однолітками обох статей, а також вплив суспільства через засоби масової інформації, інтернет-спільноти та соціальні мережі [1, с. 397].

Л.О. Котлова зазначає, що гендерні стереотипи дозволяють використовувати системи образів-еталонів, орієнтирів і уявлень, пов'язаних із представниками кожної статі на різних життєвих етапах [5, с. 95]. О. М. Чайковська підкреслює, що гендерні відмінності особливо помітні у стратегіях поведінки під час конфліктів. Дівчата постійно підтримується традиційних жіночих ролей, тоді як хлопці використовують різноманітні підходи для досягнення своїх цілей. Дівчата частіше виявляють толерантність і прагнуть до компромісу, натомість хлопців у конфліктних ситуаціях схильні до агресії або унікаючої поведінки [10, с. 252].

Українські психологи мають різні погляди на гендерні особливості поведінки у конфліктах залежно від етапів соціалізації. Л.О. Коберник стверджує, що дівчата краще усвідомлюють суть конфлікту і намагаються його завершити, тоді як хлопці частіше виступають його ініціаторами. Після конфлікту хлопці найчастіше уникають подальшої взаємодії, а дівчата можуть довго пам'ятати образи [4, с. 14]. Хлопці більш схильні до фізичної та вербальної агресії, а дівчата – до непрямой.

Т. С. Сапельнікова та Ю. О. Білоцерківська пропонують іншу точку зору: дівчата частіше провокують конфлікти, виявляючи переважно непрямую агресію, тоді як хлопці рідше шукають сутичок, але у разі участі в них ведуть відкриту боротьбу і довго тримають у пам'яті образи чи поразки [9, с. 70]. З.Р. Кисіль, досліджуючи старших підлітків, зазначає, що хлопці частіше обирають компроміс, а дівчата – уникання чи поступливість [3, с. 37].

Л. О. Котлова звертає увагу на зв'язок конфліктності з гендерними рисами, відзначаючи, що «від середніх до старших класів у дівчат зростає тенденція до непрямой та вербальної агресії, а у хлопців рівномірно збільшується схильність до фізичної, непрямой та вербальної агресії» [5, с. 96].

Поведінка підлітків у конфліктах залежить від їхньої статево-рольової ідентичності. Ті і з них, хто має виражену маскулінність, частіше обирають конфронтацію, тоді як підлітки з яскравою фемінністю уникають прямої боротьби, віддаючи переваги адаптації. Підлітки з фемінною ідентичністю прагнуть досягти компромісу, але можуть проявляти демонстрацію, що свідчить про їх бажання уникати конфліктів і передбачати їх розвиток. Натомість підлітки з маскулінною ідентичністю жорстко відстоюють свої інтереси, якщо навіть інколи нехтуючи потребам інших.

Конфлікти у підлітковому віці можуть мати як позитивні, так і негативні сторони. З одного боку, вони сприяють розвитку соціальних навичок, самоствердженню та формуванню ідентичності. З іншого – можуть призвести до грубості, ізоляції чи погіршення стосунків із оточуючими. Наприклад, завищена самооцінка чи надмірні вимоги до себе та інших часто стають причиною критичного ставлення до вчинків оточуючих, що ускладнює взаємодію з батьками, вчителями чи друзями.

Висновки. Розуміння психологічних і гендерних особливостей поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях має важливе значення для педагогів, психологів і батьків. Індивідуальний підхід, який враховує емоційний стан і гендерні відмінності, може допомогти у розв'язанні

конфліктів і запобіганні їх негативних наслідків. Наприклад, для хлопців ефективними можуть бути методи, спрямовані на контроль агресії, а для дівчат – на розвиток комунікативних навичок і впевненості у собі. Конфлікти у підлітковому віці часто відображають внутрішні зміни та зовнішні впливи, а їхній перебіг значною мірою залежить від психологічних особливостей та гендерної ідентичності. Розробка програми підтримки та навчання підлітків конструктивним способом вирішення проблем є завданням сучасної психології, яке сприятиме їхньому гармонійному розвитку та соціальній адаптації.

Таким чином, вирішення конфліктів у підлітковому середовищі потребує глибшого розуміння гендерних відмінностей і комплексного підходу до профілактики та подолання їх негативних наслідків.

Список використаних джерел

1. Барановська О., Іващенко А. Гендерні особливості поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 10(15). С. 388-400. DOI: [https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-10\(15\)-388-400](https://doi.org/10.52058/2786-4952-2022-10(15)-388-400)
2. Дмитрюк Н. С. Я-концепція як реконструкція прояву конфліктної поведінки підлітка. *Витоки педагогічної майстерності*. 2011. № 7. С. 316-326.
3. Кисіль З. Р. Психологічні особливості агресивності у підлітковому віці. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ*. 2015. № 1. С. 32-40
4. Коберник Л. О. Ціннісні орієнтації як чинник виникнення та подолання конфліктних форм поведінки в юнацькому віці : автореф. дис. ... канд. псих. наук. 19.00.07. Київ, 2010. 20 с.
5. Котлова Л. О. Гендерні особливості конфліктних форм поведінки в підлітковому та юнацькому віці. *Педагогічна освіта: Теорія і практика. Психологія. Педагогіка*. 2013. № 19. С. 95-99.
6. Павелків Р. В. Вікова психологія : підручник. Київ : Кондор, 2011. 321 с.
7. Психологічна енциклопедія / автор-упорядник О. М. Степанов. Київ : «Академвидав», 2006. 424с.
8. Резнікова О. А., Солодка О. В. Психологічні особливості поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях. *Теорія і практика сучасної психології*. 2018. № 2. С. 168-172.
9. Сапельнікова Т. С., Білоцерківська Ю. О. Чинники конфліктної поведінки школярів 10-11 класів. *Науковий вісник ХДУ. Серія «Психологічні науки»*. 2019. № 1. С. 67-72. DOI: <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2019-1-10>
10. Чайковська О. М. Психологічні особливості конфліктності особистості у підлітковому віці. *Проблеми сучасної педагогічної освіти. Педагогіка і психологія*. 2013. № 38 (1). С. 251-257.
11. Erikson E. H. *Identity: youth and crisis*. N.Y. : Norton & Company, Inc, 1968. 320 p.

УДК 159.942:159.9.

ПСИХОЛОГІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ З ЛЮДЬМИ, ЩО ПЕРЕЖИЛИ ВТРАТУ

Хименко Андрій здобувач ОС «бакалавр»

спеціальності 053 «Психологія», 4 курс, РДГУ

Науковий керівник: Безлюдна В.І., канд. психол. наук, доцент

Актуальність дослідження Проблема переживання втрати набула особливої актуальності в умовах повномасштабної війни в Україні. Люди масово втрачають близьких, дім, соціальний статус, сенс життя. Це створює безпрецедентний запит на фахову психологічну допомогу. Недостатня увага до цієї теми може призводити до хронічного горя, депресії, ПТСР, а відтак — до дезадаптації та зниження психічного здоров'я на рівні суспільства.

Мета та завдання дослідження Мета: виявити психологічні особливості роботи з людьми, що пережили втрату, та розробити практичні рекомендації для психологів.

Завдання:

1. Проаналізувати наукові підходи до розуміння процесу втрати.

ЗМІСТ

Байда Анастасія Вплив музики на емоційну сферу особистості	3
Василюк Юлія Особливості переживання самотності молоддю	5
Герасимюк Анна Вплив методів арттерапії на емоційний стан підлітка	8
Глюза Катерина Чинники розвитку життєстійкості особистості	10
Головіна Оксана Реабілітація проявів ПТСР засобами арттерапії	13
Гопанчук Юлія Від травми до стійкості: травма-орієнтований підхід як шлях до благополуччя молодших школярів	15
Даниш Олена Наукові підходи до визначення поняття та сутності резильєнтності	18
Карплюк Віктор Психологічні фактори розвитку самооцінки в юнацькому віці	22
Конончук Анастасія Прокрастинація як бар'єр у прийнятті рішень здобувачами вищої освіти в умовах невизначеності	23
Король Олена Психоемоційний стан як ключова категорія психологічних досліджень	26
Корчагіна Аліна Вплив дитячо-батьківських відносин на особистість підлітка	30
Кибукевич Т. Формування позитивного ставлення до себе у молодших школярів як ключовий аспект подолання наслідків психотравматичних ситуацій	33
Кудак Микола Детермінанти конфліктності особистості у юнацькому віці	36
Лаврук Людмила Теоретичний аналіз проблеми сімейного насильства та його психологічних чинників	38
Ланевич Ян Інтерпсихічна зумовленість прагнення молоді до удосконалення фізичного «Я»	40
Мацкевич Ольга Стосунки як базова потреба людини в юнацькому віці	42
Мороз Софія Креативність молодших школярів як потенціал для успішної адаптації в умовах нестабільності: умови та механізми розвитку	45
Ничипорчук Іван Психологічні особливості формування толерантного ставлення до ветеранів з тілесними ушкодженнями	47
Опанасюк Вікторія Огляд сучасних підходів та методик психологічного супроводу дітей з РАС у дошкільному віці	49
Редько Вероніка Психологічні та гендерні особливості поведінки підлітків у конфліктних ситуаціях	53
Хименко Андрій Психологічні особливості роботи з людьми, що пережили втрату	55
Шарафан Назарій Зміст психологічної готовності студентської молоді до волонтерської діяльності	56
Шмига Анастасія Особливості формування самооцінки у юнацькому віці: вплив міжособистісної взаємодії та воєнних чинників	59
Юрченко Катерина Чинники формування та психологічні наслідки цифрової залежності в юнацькому віці	62
Янко Елеонора Психологічні фактори булінгу серед підлітків	64

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

СТУДЕНТСЬКИЙ ДАЙДЖЕСТ

Збірник наукових матеріалів здобувачів вищої освіти

Випуск 11

Упорядники:

проф. Павелків Р. В., проф. Корчакова Н. В.

Підписано до друку 25.12.2025 р.

Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк офсетний.

Ум. друк. арк. 5,3 Наклад 300

ТОВ «Центр учбової літератури»

вул. Лаврська, 20 м. Київ

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до державного реєстру
видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції

ДК № 2458 від 30.03.2006 р.